

Nurodymai programų, darbui su vyrais, smurtaujančiais šeimoje, standartų sukūrimui

Version 1.1

Ižanga

Vyrų smurtas prieš moteris vyksta kiekvienoje Europos šalyje ir yra rimta bei plačiai paplitusi problema. Smurtas prieš moteris yra istorinės vyrų ir moterų nelygybės apraiška, kuri sąlygojo vyrų dominavimą ir moterų diskriminaciją bei moterų pažangos prevenciją, ir yra žmogaus teisių pažeidimas bei didžiulė kliūtis pasiekti lyčių lygybę¹. Tokių tarptautinių organizacijų kaip JT ir Europos Taryba šalys narės, taip pat Europos Sąjungos šalys yra įpareigosotos tarptautinių ir nacionalinių įstatymų siekti užkirsti kelią, tirti smurto atvejus ir bausti smurtautojus, nepaisant to, ar tai įvykdė valstybės ar privatūs asmenys, ir suteikti apsaugą aukoms². Smurtas šeimoje prieš moteris yra partnerio ar buvusio partnerio valdžios demonstravimas, kuris apima fizinę ir seksualinę prievartą, emocinį smurtą, ekonominį piktnaudžiavimą, grasinimą, įbauginimą ir persekiojimą³. Smurtas prieš moteris šeimoje paveikia ir vaikus, kurie taip pat turi teisę būti apsaugoti ir gauti paramą.

Agentūroms, vykdančioms smurtautojų programas, tenka didelė atsakomybė už visus susijusius asmenis. Darbu su vyrais smurtautojais šeimoje siekiama sustabdyti smurtą ir padidinti aukų (moterų ir vaikų) saugumą, tačiau toks darbas taip pat būti suprantamas kaip dalyvavimas platesniame kultūrinių ir politinių pokyčių procese, siekiant panaikinti giminės hierarchiją, lyčių smurtą ir lyčių diskriminaciją, taip pat kaip kitas asmeninio ir struktūrinio smurto ir diskriminacijos formas. Standartai yra būtini siekiant užtikrinti darbo kokybę ir ypač pasiekti, kad saugumas aukoms būtų prioritetas ir, kad darbas nekeltų grėsmės partneriams ar jų vaikams. Šie nurodymai standartų kūrimui dirbant su vyrais smurtautojais buvo surinkti konsorciumo „Daphne II“ Projektas „Darbas su smurtautojais šeimoje Europoje – WWP“ ir buvo toliau vystomi tarptautinio ekspertų seminare Berlyne 2008 metais. Nurodymai skiriami vyrams smurtautojams, kurie naudoja smurtą prieš partneres ir vaikus.

Programos Europos šalyse turi skirtingas užduotis, tikslines grupes, finansavimą, teisinę bazę ir daugelį kitų aspektų ir darbo sąlygų. Todėl šiuose nurodymuose išsamios instrukcijos nepateikiamos. Vietoj to, bus pasiūlyta struktūra smurtautojų programoms siekiant sukurti specifinius standartus atsakingam darbui. Kitame skyriuje apibūdinamas tikslas ir išankstinės sąlygos smurtautojų programoms įgyvendinti, o antroje dalyje pristatomi pagrindiniai principai, kurie, kaip manoma, yra skirti atsakingo darbo su smurtautojais šeimoje vykdymui.

Standartai darbui su smurtautojais šeimoje turi apjungti naujus tyrinėjimo rezultatus ir geriausias praktikas. Tai tebevykstantis procesas, kuris bando atsakyti į bendrą klausimą „kas tinka kokiam vyrui kokiomis aplinkybėmis?“

A Išankstinės sąlygos darbui su vyrais smurtautojais

A.1. Tikslas

Svarbiausias tikslas dirbant su vyrais smurtautojais yra padidinti smurto aukų saugumą. Smurtautojų programos turi teikti pirmenybę moterų ir jų vaikų saugumui kiekviename programos lygmenyje. Nusikaltėlio programų tikslas turi būti aiškus ir programos vykdytojams, ir vyrams su kuriais jie dirba.

A.2. Bendradarbiavimas su aukų paramos tarnybomis ir intervencijos sistemomis

¹ Žiūr. „United Nations Declaration on Violence against women 1993“

² Žiūr. „Recommendation Rec(2002)5 of the Committee of Ministers to member States on the protection of women against violence adopted on 30 April 2002“

³ Žiūr. „Respect Statement of Principles and Minimum Standards of Practice 2004“

Smurtautojų programos yra tik viena būtinos platesnės intervencijos sistemos dalis prieš smurtą šeimoje ir neturi veikti atskirai nei būti įgyvendinta, kur nėra specifinių aukų paramos tarnybų. Smurtautojų programos turi būti finansuojamos iš papildomų šaltinių, o ne aukų paramos tarnybų sąskaita.

Siekiant efektyviai išspręsti smurtavimo šeimoje problemą, smurtautojų programos turi būti neatskiriama intervencijos sistemos dalis ir aktyviai dalyvauti agentūrų tinklo darbe prieš smurtą šeimoje. Ypač svarbu artimai bendradarbiauti su aukų moterų ir jų vaikų tarnybomis, siekiant užtikrinti jų saugumą bei integruotai kovoti su smurtu šeimoje. Šie bendradarbiavimo principai turi būti įgyvendinti dalyvaujant atstovams iš moterų paramos tarnybų, tokiems kaip ekspertai iš valdymo komitetų ir smurtautojų programų valdybos nariai. Bendradarbiavimas ir susijungimas su kitomis tarnybomis, agentūromis ir profesionalais, dirbančiais su smurtu šeimoje (pavyzdžiui, teisingumo sistema, socialinė tarnyba, sveikatos apsauga ir vaiko apsaugos tarnyba), yra taip pat svarbus. Bendradarbiavimas ir dalyvavimas sąjungose ir tinkluose turi būti pripažinti ir finansuojami.

A.3. Teorinis supratimas ir aiški sąvoka

Smurtautojų programos turi būti pagrįstos supratimu ir požiūriu, kad smurtas prieš moteris ir vaikus yra nepriimtinas ir, kad smurtaujantys vyrai yra atsakingi už smurto naudojimą. Visi smurtautojų programų darbuotojai turi susilaikyti nuo atleidimo, toleravimo ir neleisti kaltinti auką. Kiekviena smurtautojų programa turi turėti aiškius teorinius susitarimus, kurie apima žemiau pateiktus aspektus, bet nėra jais apriboti:

- giminės teorija - giminės hierarchijos ir vyriškumo supratimas, įskaitant socialines, kultūrinės, religines, etnines ir politines įtakas,
- smurto šeimoje apibrėžimas ir piktnaudžiavimo tipai,
- smurto kilmė - priežasčių ir mechanizmų, kurie sąlygoja smurtą, supratimas,
- intervencijos teorija / pakeitimo teorija – supratimas, kodėl pasiūlyta intervencija turėtų pakeisti dalyvių smurtinius požiūrius ir elgesį.

Šitas teorinis svarstymas padeda sukurti aiškia ir raštišką darbo su smurtautojais sąvoką. Tokios sąvokos sukūrimui gali būti naudojami keli tinkamai apibūdinti modeliai.

A.4. Atkreipti dėmesį į tinkamus aspektus smurto naudojimui

Siekiant tinkamai atkreipti dėmesį į vyrų smurto naudojimo prieš jų partneres sudėtingumą, intervencija turi susitelkti ties skirtingais faktorių, susietų su šiuo reiškiniu, aspektais, kurie gali būti panaudoti ekologiniame modelyje⁴:

–*Socialiniai-kultūriniai faktoriai*, įskaitant lyčių socialinį kontekstą, nelygybę tarp vyrų ir moterų mūsų visuomenėje, smurto sklidimą kaip metodą spręsti konfliktus mūsų kultūrose, teisingumo sistemos ir socialines sankcijas smurto šeimoje naudojimui ir taip toliau.

–*Santykių faktoriai*, įskaitant lyčių valdžios ryšius poroje, konflikto sprendimo modelius ir komunikaciją, ir t.t.

–*Individualūs faktoriai*, kurie gali būti skirstomi į šias kategorijas:

1. *Pažintiniai faktoriai*, įskaitant įsitikinimus ir požiūrius į lyčių ryšius ir vaidmenis, lūkesčiai iš santykių (pavyzdžiui, romantiška meilė), partnerio ir vaikų (pavyzdžiui, teisė į paslaugas), ir savęs (pavyzdžiui, vyriškumas, tapatumas).
2. *Emociniai faktoriai*, įskaitant lyčių suvokimą (identifikavimas, supratimas ir išraiška), pykčio, nusivylimo, nesėkmės, gėdos, pavydo, baimės ir kt. jausmus ir patirtį, kuria jie pagrįsti (susiejimas, savimonė, lūkesčiai ir t.t.).
3. *Elgesio faktoriai*, įskaitant smurtinių ir kontroliuojančių veiksmų pakeitimą pagarbių ir lygių santykių įgūdžiais ir gebėjimais, tokiais kaip empatija, komunikacija ir konflikto sprendimas, streso ir pykčio valdymas ir t.t.

⁴ Žiūr. „Bronfenbrenner 1979, Dahlberg & Krug 2002“

B Svarbūs darbo su vyrais smurtautojais principai

B.1. Partnerių kontaktai ir parama

Siekiant padidinti partnerio saugumą, smurtautojų programos turi užtikrinti, kad vyrų partnerės būtų informuotos apie programos tikslus ir turinį, apie jos ribotumą (pavyzdžiui, kad nesuteikiama jokia garantija dėl nesmutavimo), apie tai, kaip jos partneris gali panaudoti programos lankymą, siekdamas ją manipuliuoti ar toliau ją kontroliuoti ir apie galimybes gauti paramą ir pačioms planuoti kaip save apsaugoti. Informacija, kurią pateikia partneris, turi būti panaudota vertinant riziką ir smurtautoją. Moterys turi būti išpėtos, jei jų partneris palieka programą arba jei programos darbuotojas jaučia pavojų moteriai ar vaikams.

Reikia užtikrinti, kad kontaktas su partneriais jiems yra neprivalomas ir neįpareigoja vyro dalyvauti arba sekti programos. Moterų poreikiai turi būti gerbiami ir reikia dėti pastangas siekiant sumažinti bet kokią galimą pavojų, susijusį su ryšio palaikymu. Kontaktą su partneriu gali teikti susijusios aukos paramos tarnyba ar pati smurtautojų programa.

B.2. Vaiko apsaugos programa

Vaikai, gyvenantys smurtaujančioje šeimoje, yra visada (tiesiogiai arba netiesiogiai) paveikiami smurto. Todėl, šių vaikų ateitis turi būti smurtautojų programų prioritetu, tiek tiesioginiame darbe su vyrais ir integracijos į platesnę intervencijos sistemą lygmenyje bei bendradarbiaujant su kitomis agentūromis. Specifinė vaiko apsaugos programa, įskaitant konkrečius veiksmus, kurių reikia imtis kai vaikas yra pavojuje, turi būti sudaryta pagal vietos kontekstą ir teisinę situaciją. Smurto šeimoje poveikis vaikams ir dalyvių tėvystė turi būti smurtautojų mokymo programos dalimi.

B.3. Tiesioginio darbo su nusikaltėlių metodai ir požiūriai

Smurtautojų programos pagrįstos tikėjimu, kad žmonės gali keistis.

Smurtautojų programos turi laikyti vyrus, su kuriais jose dirbama, atsakingais už smurtą, kurį jie naudoja ir pabrėžia atsakomybę už jų smurtinį elgesį ir jo pasekmes. Tačiau net ir tokiu atveju, specialistai privalo elgtis su nusikaltėliais pagarbiai.

Viena iš pagrindinių programų prielaidų turi būti ta, kad smurto naudojimas yra pasirinkimas. Todėl, vienas iš pirmų darbo su vyrais tikslų turi būti leisti smurtautojams suprasti, jog jie patys nusprendžia panaudoti smurtą. Su neigimu, pateisinimu, dingstimis, kitų arba aplinkybių kaltinimu reikia kovoti.

Susitelkimas ties smurtiniu elgesiu, atkuriant jų konkrečius veiksmus, mintis ir jausmus, padeda vyrams pripažinti jų aktyvų vaidmenį naudojant smurtą. Atidus daugelio skirtingų poveikių ir jų smurto partneriams ir vaikams tyrinėjimas padeda skatinti vyrų užuojautą, atsakingumą ir motyvaciją pasikeisti.

Specialistai turi užtikrinti, kad klientai, aukos bei smurtautojai, nepadarytų jokios žalos naudodamiesi programos metodais. Jie turi pripažinti, kad kai kuriais atvejais (pavyzdžiui, piktnaudžiavimas alkoholiu, asmenybės sutrikimai) gali tekti nukreipti asmenį į tokio tipo tarnybą, kuri bus jam tinkamiausia.

B.4. Rizikos įvertinimas

Turi būti įgyvendintas sistemingas rizikos įvertinimas. Vyrų su didele rizika smurtauti nustatymas, leidžia konsultantams (angl. *facilitator*) imtis atitinkamų veiksmų siekiant užtikrinti aukų saugumą ir suteikia svarbios informacijos apie specialias gydymo priemones. Rizikos įvertinimo reikia imtis ir jį registruoti tiek programos pradinėje pakopoje, tiek ir tada, kai smurtautojo elgesys ar situacija rodo galimą pavojų. Į rizikos įvertinimą turi būti įtraukiama kuo daugiau informacijos šaltinių, ypač partnerio perspektyva, taip pat ir policijos įrašai bei informacija iš bet kokios kitos agentūros, susijusios su dalyviu ar jo šeima. Reikia atsižvelgti į rizikos įvertinimo tikslumo apribojimą.

B.5. Darbuotojų kvalifikacija

Siekiant aukštos darbo su smurtautojais kokybės, konsultantai (angl. *facilitator*) turi turėti šias kvalifikacijas be jų pagrindinio apmokymo:

- Smurto santykiuose nenaudojimas ir lyčių lygybės pripažinimas;

- Dalyvavimas specialiuose mokymuose apie smurtą;
- Savo suvokimo apie lyčių vaidmenis žinojimas ir giminės hierarchijos bei jautrumas lytinei diskriminacijai;
- Savo smurtinio ir dominuojančio elgesio suvokimas, žinios apie savo smurto istoriją;
- Visapusis supratimas apie smurtinių santykių dinamiką;
- Nuolatinis mokymas ir priežiūra;
- Darbo grupėje įgūdžiai (grupės konsultantams (*angl. facilitator*)).

Jei konsultantai (*angl. facilitator*) nėra specialistai, pagal etikos kodeksą (pavyzdžiui, profesionalūs psichologai / psichoterapeutai), etikos problemos, tokios kaip konfidencialumas, duomenų privatumas, konsultanto-kliento santykis ir t.t., turi būti ypač reguliuojami.

B.6. Kokybės garantija, dokumentacija ir vertinimas

Kokybės garantija, dokumentacija ir darbo įvertinimas turi būti kiekvienos programos neatskiriamomis dalimis. Smurtautojų programos turi registruoti ir įvertinti programų procesus ir rezultatus.

Konsultantai (*angl. facilitator*) turi sukurti ir įgyvendinti priemones, kuriomis galima nuolat kontroliuoti jų darbo procesus ir rezultatus, ir susieti tai su nacionaliniais ir, jei galimi, tarptautiniais geriausios praktikos ir tyrimų rezultatais. Šios priemonės turi apimti:

- reguliarios komandos sesijas ir priežiūra,
- nuolatinę darbo dokumentaciją,
- šios dokumentacijos analizę,
- programos rezultatų vidaus ir išorės įvertinimas.

Išsamesnis svarbių aspektų apibūdinimas, susijęs su dokumentacija ir vertinimu pateiktas tinklavietėje.

C. Daugiau informacijos

Nurodymai programų standartų kūrimui, darbui su vyrais, smurtaujančiais šeimoje, gali būti naudojami kuriant arba keičiant programos standartus. Nuorodos į egzistuojančius standartinius dokumentus, kurie gali būti naudojami kaip pavyzdys kuriant standartus, ir papildoma informacija pateikta www.work-with-perpetrators.eu.

© WWP – Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe

Projekto „WWP – Darbas su smurtautojais šeimoje Europoje – 2006 – 2008“
(*angl. Work with Perpetrators of Domestic Violence in Europe*) rėmėjai:

„Daphne II“ programa, skirta kovoti
prieš vaikų, jaunimo ir moterų smurtą
(ES)

Federal Ministry for
Family Affairs, Senior Citizens,
Women and Youth

Federalinė šeimos, senjorų, moterų
ir jaunimo reikalų ministerija
(Vokietija)